

Uboštvo.

Spisal Vitoj Jelenc.

I.

predmestju velikega mesta, tam, kjer so hiše kakor na kupu, kjer vlada lakota in uboštvo, stoji blizu velike tvornice pritlična hišica, sezidana, da morejo v nji stanovati delavci . . .

Pusto je bilo v tej hišici. V veži je stalo veliko ognjišče, kjer si kuhajo rodovine, nastanjene v hišici, svoja skromna jedila.

Iz veže drže na vse strani vrata v sobice.

Žalost in beda se je razprostrla nad vso to hišo, kakor težak vzduh plavajo nad njo skrbi, ki tlačijo vse ljudi z vso silo k tlom . . .

Nesreča je doma v tej hiši; vedno ima razpeta nad bednim prebivalstvom svoja krila.

Ko gredo zjutraj prebivalci na delo, se zdi človeku, ko gleda te upadle, povešene obraze, da vidi pred sabo četo ljudi, ki so jim utisnjeni na obraz pečati grozne smrti — lakote in mrazu.

* * *

Po vzduhu je zahropel zategel glas tvorniških strojev; vrata delavskih hišic so se jela odpirati, in v gručah stopajo delavci in delavke proti tvornici, vsem je videti na obrazu znak trpljenja in napornega dela. Mirno so šli naprej, upognjeni gledali v tla, le zdajnzdaj je kdo zamolklo izpregovoril, sicer pa je bilo vse tiho.

Prišli so do tvornice, vrata so se odprla in delavci so izginili skozi vrata v velikih prostorih.

* * *

V sobici omenjene hišice leži na skromni postelji žena srednjih let. Na obrazu se ji še pozna, da je bila nekdanj lepa, a glad, nesreča in skrbi so ji zaorale v lice globoke gube.

Koliko je že pretrpela uboga žena!

Rojena je bila v predmestju, oče in mati sta ji bila delavskega stanu; toda oba sta ji umrla, ko je hila še v zgodnji mladosti; ostala je sama na svetu. Začela je hoditi v tvornico. Začetkoma ji je ležal vzduh, ki je plaval po prostorih, kakor težak kamen na prsih; v grlu jo je dušilo; toda

sčasoma se je privadila; vso svojo lepo mladost je prebila v tvornici. Ni uživala zunaj v prirodi lepih dni, kakor ujetnica je bila zaprta v te zatohle prostore . . . Poročila se je z delavcem, nekaj veselega je prišlo takrat v njeno življenje, ker je imela na svetu zdaj vendar nekoga, ki mu je mogla in smela zaupati.

Veselo je bilo od sedaj njeno življenje; mirno sta živela, zjutraj sta hodila na delo, zvečer pa se vračala domov.

Črez leto dni sta dobila hčerko; krstili so jo za Marico.

Ljubila sta svoje dete nad vse; ko sta odhajala oče in mati na delo, sta puščala svojo hčerko pri stari Mini, hišni oskrbnici.

II.

Marica je bila stara pet let.

Mati je bila nekaj bolna in je ostala doma.

Proti poldnevu tistega dne so zadoneli v veži težki koraki. Vrata so se odprla, in v sobo je prinesla četvorica mož njenega moža. V tvornici so ga zgrabili stroji in zmečkali . . .

Prenesli so ga v bolnico, kjer je črez par dni umrl; skromen je bil njegov pogreb.

Ubogo ženo je grozno potrla ta nesreča . . . Hudo je zbolela. Ves čas je stala Marica ob njeni postelji. Ni še razumela nesreče, ki se je pripetila nji in materi: plakala je, kakor je videla plakati mater.

Sčasoma se je materi poboljšalo zdravje. Vstala je in začela zopet hoditi na delo.

Z lic ji je izginila rdečica, oči so ji gledale medlo in žalostno.

In ko je hodila zjutraj v tvornico, je stopila v gručo onih ljudi, ki so hodili počasi naprej, a obkrožal jih je težak vzduh . . .

Moči so ji jele pešati, večkrat so jo obšle slabosti, da je morala prenehati z delom: dušil jo je zatohel zrak. Dim, ki je plaval v črnih oblakih nad tvornico, ji je padal na prsi.

Ni mogla dolgo prenašati svojega trpljenja, obnemogla je: prestatl je morala z delom!

Morala je po zdravnikovem ukazu v posteljo. Začetkoma je še izhajala ob prihranjenem denarju, ki se je pa vedno krčil. Hipoma se je ustrašila bodočnosti. Čutila je, da se njeno življenje bliža koncu; čutila je, kako ji ginevajo moči.

Prepričana je bila, da ne vstane nikdar več z bolniške postelje.

Vdala se je v svojo usodo in trpela mirno, brez tožbe. Tolažilne besede so ji bile le hipni lek.

Le eno vprašanje jo je begalo neprestano:

„Kaj bo z Marico?“

* * *

Ta misel je težila ljubeče materino srce, ko je ležala bolna v nizki sobi. Slabo ji je bilo, moči ni imela več v sebi, vidno je hiralala.

V sobo stopi Marica in prinese materi čašo kave:

„Mama, prinesla sem vam kave.“

Mati se s težavo dvigne z ležišča, s tresočo roko seže po čaši in posreba iz nje kavo. Ko jo použije, reče Marici:

„Sedaj pojdi v šolo, ako mi bo kaj treba, mi že prinese Mina!“

Marica se napravi in odide . . .

Žalostno je zrla mati za svojo edinko; hipoma se je je polasti misel, da ne bo nikdar več videlala svoje hčerke . . . Začelo jo je tiščati v grlu, glava ji je postala težka. Dvignila je roke, odpirala usta, da bi zaklicala. Dušilo jo je. Mrzel pot jo je polil . . . Hotela se je dvigniti, a ni imela moči; omahnila je . . . Nekaj časa je ležala mirno . . . Stresla se je, iz prsi se ji je izvil težak vzdih . . . in smrtna tišina je zavladovala po sobi . . .

Marica je stopila opoldne v vežo. Vse je bilo tiho. Ustrašila se je. Grozna slutnja jo je pretresla . . . odprla je vrata v sobico . . . na postelji je ležala njena mati bleda, mirna, s sklenjenimi rokami . . . Marica je planila k nji in zavpila:

„Mama, mama!“

III.

Od zasneženih gorá so zaveli mrzli vetrovi.

Vsa priroda je bila ovita v gosto meglo. Drevje je stalo golo in molelo suho vejevje v zrak.

Nad prirodo je plaval pust jesenski dan . . .

Nepregledne množice ljudi so se pomikale iz mesta ven na pokopališče.

Vitke vednozelenke ciprese so se dvigale navzgor, lahen veter jih je majal semintja; poveslo vejevje vrbe-žalujke se je majalo v vetru.

Dan Vernih duš!

Kakor klici dragih umrlih, ki so odšli na boljši svet, nas vabijo tajni glasovi, da posetimo grobišče, da se spomnimo nanje, da potočimo za njimi solzo, da se za hip združimo z njimi, ki smo jih ljubili. Neizmerno spominov nam zbuja ta dan. Pred kratkim časom smo še živeli s prijatelji, s sorodniki, danes brijejo nad njih gomilo mrzli jesenski vetrovi, ki v njih plapolajo prižgane sveče, ki smo jih postavili na grob v zadnji spomin . . .

Sveče plapolajo nemirno. V vetru šume venci in cvetovi.

In kmalu se zagrne nad nami zemlja, nad nami zaplapolajo sveče, in kdo ve, bo li za nami kdo potočil solzo, bo li kdo v naš spomin prižgal svečo . . . kdo ve?

Koncem pokopališča sta bili dve zanemarjeni gomili. Ni bilo na njih vencev, ni se ob njih dvigal ponosen spomenik — le dvojce svečic je trepetalo na pozabljenih grobovih.

Tamkaj je klečala Marica . . .

Sama je ostala na zemlji. Nikogar ni imela več na svetu, ki bi jo ljubil. V srce so jo zadevali osorni pogledi ljudi, ki jih je srečavala . . .

Nikjer ni imela miru in tolažbe, le kadar je mogla, je pohitela na grob svojega očeta, svoje mamice . . .

In potolažena se je vedno vračala domov.

*

Dolge tedne je hranila denar, da je kupila na Vernih duš dan dve svečici in jih prižgala svojim staršem v spomin.

Klečala je ob njih grobu in molila.

Zvečerilo se je. Ljudje so se začeli razgubljati, a Marica je še vedno klečala ob grobovih.

Zdi se ji, da se odpira nebo, da vidi svojo mater, kako se ji približuje . . . kako si želi nje, Marice.

O, da bi mogla k nji! Srečna bi bila!

Vetrovi so zatulili po prirodi. Mraz je pritisnil . . . Sneg je začel padati v debelih kosmih. Marici se je pa zdelo, da je prišla do nje mati in jo dvignila v sinje višave . . .

Drugo jutro je zagledal grobar ob grobu — zmrznjeno deklico.

Generalček.

Spisal E. Gangl.

a paši je bila gotovo polovica vaške mladine. Druga polovica je ostala doma: saj jih rabijo tudi na domu. Zdaj je treba skočiti v prodajalnico po soli ali olja, zdaj je treba naklati nekaj tresak, zdaj je treba skočiti na vrt po medprstje drobnjaka, zdaj je treba zazibati najmlajšega kričaća, ki veka, da so mu oči vse solzne. In vsak pameten človek takoj izprevidi, da ne vzmore vsega tega mati sama, saj ni na svetu matere, ki bi imela desetero rok.

Da pa so bili delo in napor pravilno razdeljeni, zato so bili na paši danes ti, jutri oni, doma pa danes oni in jutri ti. To se je vrstilo tako dan za dnevom.

In tisti, ki so bili danes na paši, so zagledali prihajati po poti čudno družbo. Deček je stopal po poti, trudno in počasi. Opiral se je na palico, na vrvcu pa je vodil psička, lepo kodrastega, z dolgim metlastim repom. Psiček je stopal takisto počasi. Bil je videti upehan in izmučen od dolge hoje. Ob traku, obešenem preko desne rame, je nesel deček skrinjico, pokrito s prtom. Kdo bi si bil mislil, da so to orglice, prave, vesele in glasne orglice, ki jih je treba samo zasukati, da zapoje lepo in ubrano. Na orglicah pa je čepela čudna, lična, pastirjem in pastircam doslej neznana živa stvarca.